

PSİKOLOJİK DANIŞMAN ADAYLARININ YAŞLILIK VE YAŞLILARA YÖNELİK HİZMETLERE YÖNELİK GÖRÜŞLERİ

Views of Counselor Candidates on Elderly and Elderly Services

Dr. Öğr. Üyesi Leyla ERCAN

Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Ankara, Türkiye.

ORCID ID: 0000-0001-6821-0598

ÖZET

Bu çalışmada psikolojik danışman adaylarının yaşlılık ve yaşlılara yönelik hizmetlere ilişkin görüşleri incelenmiş ve yaşlılar için psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin önemine dikkat çekilmeye çalışılmıştır. Bu araştırma nitel araştırma desenlerinden olgu bilim deseninde gerçekleştirilmiştir. Araştırma verileri, nitel veri toplama tekniklerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile toplanmıştır. Görüşmeler 70 katılımcı ile yapılmıştır. Verilerin analizinde içerik analizi kullanılmıştır. Bulgular alan yazın dikkate alınarak tartışılmış, uygulama ve ileri araştırmalara yönelik önerilerde bulunulmuştur. Bu araştırma, 2019-2020 öğretim yılında Ankara'da bir üniversitenin Eğitim Fakültesi'ne devam eden 70 psikolojik danışman adayının katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışmada yer alan psikolojik danışman adaylarının altmış üçü kadın, yedisi erkek öğrencidir. Araştırma sonuçlarına göre psikolojik danışman adaylarının yaşlılık ve yaşlılık hizmetlerine yönelik görüşleri olumludur. Araştırmadan elde edilen diğer bir sonuca göre psikolojik danışman adaylarının tamamı mezuniyet sonrası yaşlılarla psikolojik danışma alanında psikolojik danışman olarak görev almak istedikleri yönünde görüş belirtmişlerdir. Psikolojik danışman adayları görüşleri ve literatür taramasına göre; ülkemizde yaşlıların sosyal ve psikolojik yönden geliştirilmesi için psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin artırılması gerekmektedir.

Anahtar kelimeler: Yaşlılık, Yaşlılık danışmanlığı, rehberlik ve psikolojik danışma

ABSTRACT

In this study, the views of psychological counselor candidates about the elderly and services for the elderly were examined and the importance of psychological counseling and guidance services for the elderly was tried to be highlighted. This research was carried out in phenomenology design, one of the qualitative research designs. Research data were collected by semi-structured interview technique, one of the qualitative data collection techniques. The interviews were conducted with 70 participants. Content analysis was used in the analysis of the data. The findings were discussed considering the literature, and suggestions were made for application and further research. This research was carried out with the participation of 70 psychological counselor candidates attending the Faculty of Education of a university in Ankara in the 2019-2020 academic year. Sixty-three of the counselor candidates taking part in the study were female and seven were male students. According to the results of the research, the opinions of the psychological counselor candidates about the old age and old age services are positive. According to another result obtained from the study, all of the psychological counselor candidates stated that they want to work as a psychological counselor in the field of counseling with the elderly after graduation. According to the opinions of the psychological counselor candidates and the literature review; Psychological counseling and guidance services should be increased in our country for the social and psychological development of the elderly.

Key words: Eldery, counseling with elderly, counseling

1. GİRİŞ

İnsan yaşamı çocukluk, gençlik, yetişkinlik ve yaşlılık olmak üzere belli dönemlere ayrılmaktadır. Her ne kadar yaşamın evrelerini kesin olarak birbirinden ayırmak mümkün olmasa da yetişkinlik döneminden sonra gelen yaşlılık, yaşamın diğer dönemleri gibi doğal, evrensel bir gerçeklik ve insan yaşamının en hassas dönemi olarak değerlendirilmektedir (Ceylan, 2015, s. 25).

Yaşlılık, birçok farklı boyutu içeren karmaşık bir süreçtir. Yaşlılık yaşamın kaçınılmaz bir dönemi olup genetik yapı ve çevresel faktörlerden etkilenen fiziksel, psiko-sosyal değişimlere yola açan bir süreçtir (Can ve diğ.,2019).

Yaşlılık ve yaşlanma üzerine birçok tanım yapılmıştır. Kalinkara'ya (2016) göre yaşlılık, "insan yaşamının son evresi ve bireyin ileri yaşlanma devresi" olarak değerlendirilir. Yaşlanma ise bireyin dünyaya gelişinden yaşamın son bulmasına kadar devam eden doğal ve kaçınılmaz bir süreç olarak kabul edilir.

Santrock (2012) 'a göre yaşlılık döneminin başlangıcı dünya genelinde 65 yaş olarak kabul edilmekte, 65-74 yaş arasındakilere genç-yaşlı, 75-84 yaşındakilere yaşlı-yaşlı ve 85 yaş ve üstündekilere en yaşlı-yaşlı tanımlamaları kullanılmaktadır (akt.Ercan,2019).

DSÖ, 65 yaş ve üzeri bireyleri yaşlı insan olarak tanımlamıştır. Genel olarak 65 ve daha büyük yaştaki bireyler bilimsel çalışmalarda "yaşlı" olarak kabul edilmektedir (Pekcan, 2000: 51).

Yaşlılık, günümüzde sadece biyolojik yaşla ifade edilen bir kavram değildir.

Yaşlılığın tanımı, kişinin kendini yaşlı hissetmesiyle açıklanmaktadır. Yaşlılık, bireysel özelliklere göre gerek fiziksel, gerek psikolojik olarak farklılaşmaktadır. Ancak, Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), yaşlılığı biyolojik yaş ölçütüne göre dört grupta incelemektedir: DSÖ'ye göre 45-59 yaşlar arasındaki bireyler, orta yetişkin; 60-74 yaş arası bireyler, yaşlı; 75- 89 yaş arası bireyler, ileri yaşlı; 90 ve üstü bireyler çok yaşlı (ihtiyar) olarak sınıflandırılmaktadır (Çelebi, ve Yukay- Yüksel,2014).

Günümüzde dünyadaki yaşlı nüfusun artış oranı demografik açıdan dikkati çeken bir olgu halini almıştır. Son yıllarda tüm dünyada ve Türkiye'de nüfus istatistiklerine bakıldığında yaşlı nüfusunda belirgin bir artış görülmektedir. 2000 yılında dünya nüfusunun % 6,9'unu oluşturan 65 yaş ve üstü nüfusun, 2025'te %10,4'e, 2050'de ise %19,3'e ulaşması beklenmektedir (Kalınkara, 2016) . Türkiye'de ise 2018 yılında % 8, 7 olan yaşlı nüfus oranının; 2023'te %10,2, 2040'ta %16,3, 2060'ta %22,6 ve 2080'de ise %25,6 olması öngörülmektedir (TUİK, 2018).

Doğumdan itibaren beklenen yaşam süresi, ülkelerin gelişim hızı ve refah düzeylerine paralel olarak uzamaktadır. Bu durum, doğal olarak yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranını da etkilemektedir (Yelboğa,2020).

Genç nüfusun azalması ve yaşlı nüfusun artması, bu dönemle ilişkili sorunları da beraberinde getirmiştir.

Genel nüfus içindeki yaşlı nüfus; değişen dünya koşulları ve değerleri içinde ekonomik yaşam, aile yaşamı ve sosyal yaşam alanlarında sorunlar yaşamaktadır ve yaşlı ile yaşayan herkesi etkilemektedir (Can ve diğ.2019).

Yaşlılık kaçınılmaz ve geri dönülmez bir süreçtir. Yaşlılık yaşam karşısında kayıpların ve çöküşün görüldüğü bir dönemdir. Aynı zamanda kültürel, çevresel ve ekonomik etmenlerin hazırladığı bir sonuçtur (Emiroğlu,1989; akt. Ercan,2019).

Yaşlılık sürecinin, insan bedeninde doğurduğu değişimin fiziksel, kimyasal, psikolojik ve bilişsel olmak üzere çeşitli boyutları söz konusudur. Özellikle psikolojik ve bilişsel değişimin toplumsal, ailevi, siyasal ve eğitimsel düzlemlerde tanıtılıp kavratılması, yalnızca yaşlı nüfusu oluşturan bireylerin sağlığı için değil, toplumun genel sağlığı açısından da önem taşımaktadır.

Normal bir yaşlanma süreciyle birlikte ortaya çıkan, fakat bireyin genetik ve çevresel faktörlerine göre değişen yoğunlukta kendini gösteren fiziksel, bilişsel ve psikolojik değişikliklerin (Cangöz, 2002:126; Cangöz, 2009:99; Cornett, 2011:1) bazıları şöyle özetlenebilir:

- ✓ Görme, işitme ve dokunma duyularında bozulma
- ✓ Reflekslerde zayıflama ve motor koordinasyonda gerileme
- ✓ Yeni bilgilerin öğrenilmesinde güçlük ve öğrenme sürecinin uzaması
- ✓ Dikkat dağınıklığı ve konsantrasyon bozuklukları
- ✓ Uzun süreli bellekte ve hatırlama performansında gerileme
- ✓ Sözel akıcılık sağlayan dil becerilerinde bozulma
- ✓ Sürekli hüznün ve depresyon hali

2. YAŞLILIĞA İLİŞKİN GÖRÜŞLER

Günümüzde insan ömrü belirgin bir biçimde uzamış ve ortalama yaşam beklentisi de giderek yükselmiştir. Ancak yaşlı nüfusun karşılaştığı yalnızlık, kronik hastalıklar, yoksulluk ve engellilik gibi problemler; onların bakım gereksinimini beraberinde getirmektedir (Yıldız, Ömeroğlu ve Terim, 2017).

Yaşlılık döneminde özellikle fiziksel değişimler ve bu değişimlerle birlikte ortaya çıkan diğer bazı sorunlar (rol kaybı, emeklilik, ekonomik kayıplar vb.) bu yılları zorlanmalı bir yaşam dönemi haline getirmektedir.

Ayrıca yaşlıların genç kuşaklar tarafından işe yaramaz, bunak, tutucu ve aksi gibi bazı sıfatlarla nitelendirilmeleri bu bireyleri yalnız ve çaresiz bırakmaktadır (Kılıççı, 1988).

Toplumun dengesini bozan bu durum kuşaklar arasında çeşitli sorunların yaşanmasına neden olmaktadır (Yelboğa,2020).

Yaşlılık döneminde ortaya çıkan psiko-sosyal sorunlar ve özellikle yalnızlık ve dışlanmışlık yaşlı bireyleri incitmektedir. Kuşkusuz bunda içinde buldukları yaşam koşullarının etkisi büyüktür (Danış, 2011).

Yaşlılık döneminde yaşanan güçlüklerden biri de yaşlı ayrımcılığıdır. Yaşlı ayrımcılığı bir kişiye sadece yaşı nedeniyle gösterilen farklı tavır, önyargı, davranış ve eylemleri içinde barındıran çok boyutlu bir terimdir (Vefikuluçay, 2008; Akdemir, Çınar & Görgülü, 2007). Bugün dünyada toplumların çoğunda yaşlı bireyler ayrımcılığa uğramaktadır. Bu ayrımcılık, aile bireyleri ve toplumun genel olarak, yaşlı bireylere ve yaşlanmaya karşı taşıdıkları olumsuz tutumlardan kaynaklanmaktadır. Toplumların çoğunda yaşlılık ve yaşlanmayla birlikte ortaya çıkan değişiklikler genelde olumsuz karşılanmaktadır. Yaşlılık tüm yaşam alanlarında, üretkenlikte, yeterlilikte, bireysellik ve bağımsızlıkta azalma süreci olarak görülmektedir (Danış, 2011). Yaşlıya ve yaşlılığa ilişkin kalıplaşmış düşünceler, ön yargı ve ayrımcılık içerebilmektedir (Komşu, 2014; Buz, 2015). Yaşlı ayrımcılığı, ayrımcı eylemlere dönüşebilen inançları ve tutumları kapsamaktadır. Yaşlı olma/yaşlanma ile eş anlamlı sözcükler genellikle olumsuz içerik taşımaktadır. Bunlar genellikle bunama, güçsüzleşme, hastalıklı olma, eskime, kötüleşme, yıpranmış olma, fonksiyon görememe gibi olumsuz durumlardır (Küçük, 2016).

Böylece yaşlılık; bireyler tarafından kötü, mümkünse kaçınılması gereken bir durum olarak değerlendirilmektedir (Kaçan, Dibekli ve Akkan,(2018).

Yaşlı ayrımcılığı terimi ilk defa 1969 yılında Amerika Ulusal Yaşlılık Enstitüsü başkanı Robert Butler tarafından kullanılmıştır (Akdemir, Çınar ve Görgülü 2007;Vefikuluçay, 2008). Gerontolog Robert Butler, yaşlı ayrımcılığını; yaşlı insanlara yönelik bir ayrımcılık, ırk ayrımcılığı ve cinsiyet ayrımcılığı gibi eyleme dönüşebilen bir terim olarak tanımlamıştır.

Günümüzde Palmore (2003) tarafından yapılan tanımlama daha sık kullanılmaktadır.

Palmore (2003), yaşlı ayrımcılığını, “ileri yaştaki bireylere yönelik ön yargıyı, tutum ve davranışlar aracılığı ile ifade eden bir terim” olarak tanımlamıştır. Ayrıca yaşlı ayrımcılığının, ırk ve cinsiyet ayrımcılığından sonra üçüncü sırada yer alan en büyük “ayrımcılık” türlerinden biri olduğunu belirtmektedir (Altay ve Aydın ,2014; Can ve diğ.,2019).

Toplumların sosyo-kültürel yapıları ve gelenekleri, değişik alanlardaki görüşleri, tutum ve davranışlarını büyük ölçüde belirlemekte ve bu anlamda yaşlıya karşı tutum ve davranışların oluşmasında rol oynamaktadır (Akdemir, Çınar ve Görgülü, 2007).

Yaşlıya yönelik tutum sergilemede aile yapısındaki değişimler, ekonomik koşullar, eğitim düzeyi, kuşaklar arası farklar sayılabilir. Yaşlıya ve yaşlılığa yönelik bir takım inanışların ve ön yarguların yaşlıya yönelik olumsuz tutum sergilemede etkili olduğunu vurgulayan Dinçer ve ark. (2016), özellikle çekirdek aile yapısının yaşlıyı toplumdan dışlamada önemli etken olduğunu vurgulamıştır (Can ve diğ.,2019).

Son yıllarda yapılan araştırmalarda yaşlı insanlara yönelik ayrımcılık yapıldığı görüşü yaygındır (Akdemir, Çınar ve Görgülü, 2007). Özellikle sağlık alanında öğrenim gören öğrenciler ile yapılan birçok çalışmada öğrencilerin negatif düşünce, görüş ve tutumları nedeniyle mezun olduktan sonra yaşlılar ile çalışmak istemedikleri ve yaşlı bireylere yönelik olumsuz tutuma sahip oldukları saptanmıştır (Moyle,2003; McLafferty ve Morrison,2004;Gallegher, Bennett ve Halford,2006; Altay ve Aydın 2014).

Tüm toplumlarda yaşlılığa ilişkin görüş ve tutumlar genel olarak olumlu, olumsuz ve karma olmakla birlikte, olumsuz olma eğilimi daha fazladır (Kalınkara,2016).Yaşlılığın gündeme gelmesini ya da gündemde kalmasını etkileyen faktörlerden biri toplumun sahip olduğu değerler sistemidir (Tatar, 2002).

Batı toplumlarının aksine gözlemler toplumumuzun, yaşlıları toplumun sırtında bir yük olarak görmediğini ortaya koymaktadır (İlgar, 2008). Türkiye’de her yıl kutlanan “Yaşlıya Saygı” haftası bu yaklaşımın anlaşılmasını kolaylaştırmaktadır (Tufan, 2016;Yelboğa,2020).

Yaşlı refahının artırılmasına yönelik olumlu çabalara rağmen, bazı bireyler sosyo-kültürel değişimleri de içeren benzer sebeplerle yaşlıların yaşadığı statü, rol ve işlev kaybı, artan iletişimsizlik, kopukluk ve uzaklıklar neticesinde, yaşlılara karşı olumsuz görüş, tutum ve davranışlar geliştirebilmektedirler.

Bu nedenle, dünya ve Türkiye özelinde yaşlı bireylere yönelik olumsuz düşünce, görüş, tutum ve davranışların saptanmasına yönelik bilimsel araştırma sonuçlarına giderek daha fazla gereksinim duyulmaktadır. Bu noktada, Duyan ve Gelbal (2013)'ün de belirttiği gibi "yaşlılara yönelik insanların tutumlarının açığa çıkarılması ve insanların yaşlılara yönelik tutumlarının nasıl belirleneceği önemli bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır" (Danış ve diğ. 2015).

3. YAŞLILARLA PSİKOLOJİK DANIŞMA HİZMETLERİ

Yaşlılara sunulan hizmetlerdeki temel amaç, onların kendilerine yetebilen mutlu birer birey olmalarını sağlamaktır. Bu hizmetlerin alınması yaşlılar açısından bir hak olduğu kadar, diğerleri açısından da bir görevdir (Ersanlı, 2008).

Erikson'un (1963) psikososyal gelişim kuramına göre ileri yetişkinlik döneminde bireyde ego bütünlüğü ya da umutsuzluk duygularından biri hâkimdir. Ego bütünlüğüne sahip bireyler, geleceğe umutla bakar ve hayatı olumlu ve olumsuz yönleriyle kabul edip kendisiyle ve çevresiyle uyum içindedir. Kişi, ölümü de olgunlukla karşılayıp ondan korkmaz. Umutsuzluk duygusu yaşayan bireyler ise, geçmişe yönelik büyük bir pişmanlık ve memnuniyetsizlik yaşamaktadırlar. Bu bireyler, çevrelerindeki kişilerle olan ilişkilerinde de problem yaşamaktadırlar. Erikson'un kuramı değerlendirildiğinde, bu dönemde bireylerin psikolojik açıdan problem yaşama risklerinin olduğu görülmektedir. Yaşlı bireyin, yaşlılık öncesi dönemde güçlendirilmesi ve yaşadığı sorunların çözümünde yardımcı olmak amacıyla psikolojik danışmanlık hizmetlerinin yararlı olacağı söylenebilir (akt.Can, 2012; Corey, 2008).

Yaşlılarla psikolojik danışma hizmetlerinin yaklaşık yirmi yıllık bir geçmişi vardır. Son yıllarda yaşlılara sunulan danışmanlık uygulamalarında bir takım standartlar geliştirilmiştir. Yaşlılarla psikolojik danışmanlık uygulamaları 1970'lerden itibaren önem kazanmıştır. Gerek bireysel, gerek grupla psikolojik danışmada birçok kuramsal temelden faydalanılmıştır (Çelebi ve Yüksel-Yukay , 2014).

Son 20 yılda Batılı ülkelerde, Psikolojik Danışma ve Rehberlik (PDR) ve diğer psikolojik hizmet alanlarında yaşlanma ve yaşlılarla ilgili konulara olan araştırma ilgisinin arttığı; ancak Türkiye'de PDR alanında bu gruba yönelik araştırma ve uygulamaların sınırlı kaldığı gözlenmektedir (Siviş ve Ayhan, 2004).

Yaşlılarla ilgili konularda uzmanlaşmanın yaşlı kişilerin ihtiyaçlarına en iyi şekilde hizmet edip edemeyeceği sorusu hâlâ bu alanda hizmet verenlerin tartışmalarının odak noktasıdır (Myers, 1995).

Yaşlılara sunulacak hizmetlerde özellikle sosyal içerikli koruyucu önlemlere yer verilebilir. Bu önlemlerden bazıları şu şekilde sıralanabilir:

- ✓ Yaşlıların sosyal hayata katılımlarını sağlama,
- ✓ Kendilerini çeşitli alanlarda geliştirmelerine destek olma,
- ✓ Eğitim alma / verme hareketlerine katılımlarını sağlama,
- ✓ Üretkenliklerini sürdürebilmelerine ortam hazırlama,
- ✓ Kuşaklararası paylaşımı artırıcı projeleri yaşama geçirme,
- ✓ Her alanda ve düzeyde (merkezî-yerel) demokratik haklarını kullanabilmeleri için plânlamalar yapma,
- ✓ Karar alma sürecinde yaşlılara destek amaçlı çalışan sivil toplum kuruluşlarına aktif katılım sağlanmasına destek olma (Çelebi ve Yüksel-Yukay , 2014).

Yaşlı bireylerin psikolojik gelişimlerinde; kendi kendilerine yeterli olabilmelerinin özendirilmesi, aktif ve sağlıklı hayat tarzının benimsetilmesi ve sürdürülmesine ilişkin programlar geliştirilmesi ve çeşitli destek programlarının oluşturulması mümkündür (Yazıcıoğlu,2010; Çelebi ve Yüksel-Yukay ,2014).

Yaşlılık kuramlarında sıkça bahsedilen durumlardan biri yaşlılarda görülen ölüm kaygısıdır (Karaca, 2000; Pollack, 1980). Yurt dışında yaşlılarla ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında, bireyin ölümü kabul etmesi, ona hazırlanması ve ondan korkmaması için psikolojik danışmanlık hizmeti verildiği görülmektedir (Çelebi ve Yüksel-Yukay , 2014).

Yaşlılık döneminde bireyin hayatında yaşanan bir diğer değişiklik ise rol geçişleridir. Yaşlı birey, iş yaşamından ayrılma ve emekliliğin başlaması, boş zamanların artması ve çocukların evden ayrılmasıyla uyum sorunu yaşayabilir (Onur, 2011). Bu dönemde, birey, hayatın yeniden gözden geçirilmesi ve düzenlenmesi konusunda psikolojik danışmadan yararlanabilir (Çelebi ve Yüksel-Yukay, 2014).

Yaşlılıkla ilgili psikolojik danışmanlık ve rehberlik çalışmaları, diğer rehberlik hizmetlerinde olduğu gibi; uyum sağlayıcı, yöneltici, ayarlayıcı, önleyici, gelişimsel, tamamlayıcı ve kriz odaklı olarak ele alınabilir (Gladding, 2013). Yetişkinlik döneminde uygulanan psikolojik yardımla yaşlılığa hazırlanan birey, bu dönemde yaşayabileceği olası problemlerin de farkında olur ve bu süreçten daha az etkilenir.

Yaşlılık döneminde bireylerin, karşı karşıya kaldıkları birçok biyo-psiko-sosyal değişim ve zorlukla baş etmelerine yardımcı olmak amacıyla çeşitli PDR etkinlikleri geliştirilmiştir. İleri yaştaki danışan nüfusları düşünülerek geliştirilen psikolojik danışma ve rehberlik programları, hem koruyucu, hem de tedavi edici özellikte olabilmektedirler. Siviş ve Ayhan'a (2004) göre; Emeklilik ve Emeklilik öncesi Danışma, Girişkenlik Eğitimi, Yasla Baş Etme, Bireysel Danışma, Çiftlerle Danışma ve Aile Terapileri (Kennedy & Tanenbaum, 2000), Akran Danışması, (Peer Counseling) (Lafollette & Rowe, 1994) bu uygulamalardan bazılarıdır. Evlilik, dulluk, kuşaklar arası etkileşim gibi konuları ele alan Aile Yaşantısı Eğitimi, Kişisel Gelişim Grupları, Bellek Geliştirme, Girişkenlik Eğitimi ve İletişim Becerileri Eğitimleri (Brubaker & Roberto, 1993) yaşlı bireylere ve ailelerine yönelik diğer psikolojik danışma ve rehberlik programlarına bir kaç örnektir (akt. Siviş ve Ayhan, 2004).

Yakın zamana kadar, psikolojik danışma ve rehberlik alanında yapılan araştırmalar ve uygulamaların büyük bir kısmının gençlik dönemi ve onların sorunları üzerine yapıldığı görülmektedir.

Ancak, giderek artan yaşlı nüfusuyla beraber, bireyler çok daha uzun yıllarını yaşlılık döneminde geçirmeye başlamış ve yaşlı bireylerin bu döneme özgü gereksinimleri ön plana çıkmıştır.

Yaşlı bireyin yaşlılık dönemine hazırlanması, kendini birçok bakımdan güçlendirmesi ve yaşadığı uyum problemleri ve diğer psikolojik sıkıntılarının atlatılması bakımından psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetleri (PDR) de önemlidir.

İleri yaştaki danışan nüfusları düşünülerek geliştirilen psikolojik danışmanlık ve rehberlik programları, hem koruyucu, hem de tedavi edici özellikte olabilmektedirler.

Yaşlılığın güçlendirilmesi ve mutlu bir hayat sürdürmesi için psikolojik danışmanlara büyük roller düşmektedir.

Bu çalışmada psikolojik danışman adaylarının yaşlılık ve yaşlılara yönelik hizmetlere ilişkin görüşleri incelenmiş ve yaşlılar için psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin önemine dikkat çekilmeye çalışılmıştır. Bu mesleğin uygulayıcısı olacak olan psikolojik danışman adaylarının yaşlanma ve yaşlılığa ilişkin görüşleri, ayrıca lisans eğitimleri sırasında yaşlı ve yaşlılığa yönelik edindikleri bilgi ve deneyimleri mesleğe başladıktan sonra yaşlılara yönelik hizmet sunumunda etkili olabilmektedir.

4. YÖNTEM

Bu araştırma nitel araştırma desenlerinden olgu bilim deseninde gerçekleştirilmiştir.

Araştırma verileri, nitel veri toplama tekniklerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile toplanmıştır.

Araştırmacı tarafından oluşturulmuş 4 açık uçlu sorudan oluşan görüşme formu kullanılmıştır. Görüşmeler 70 katılımcı ile yapılmıştır.

4.1. Verilerin toplanması

Verilerin analizinde içerik analizi kullanılmıştır. Bulgular alan yazın dikkate alınarak tartışılmış, uygulama ve ileri araştırmalara yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Ayrıca, araştırma bulgularının iç-güvenirliliğini ve geçerliliğini artırmak amacıyla öğrenci görüşlerinden sıkça alıntılar yapılmıştır.

Araştırma, psikolojik danışmanlık lisans öğrencilerinin yaşlı bireylere yönelik görüşlerini belirlemek amacı ile yapılmıştır. Bu amaç doğrultusunda araştırmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Psikolojik danışman adaylarının görüşlerine göre yaşlılık nedir?
2. Psikolojik danışman adaylarının görüşlerine göre yaşlıların yaşadıkları en büyük sorunlar nelerdir?

3. Psikolojik danışman adaylarının görüşlerine göre yaşlılara yönelik hangi hizmetlere öncelik verilmesi gerekir?

4. Psikolojik danışman adaylarının görüşlerine göre mezuniyet sonrası yaşlılarla psikolojik danışma alanında psikolojik danışman olarak görev almak isteyip istemedikleri.

4.2. Çalışma Grubu

Bu araştırma, 2019-2020 öğretim yılında Ankara'da bir üniversitenin Eğitim Fakültesinde öğrenim gören 70 psikolojik danışman adayının katılımıyla gerçekleştirilmiştir.

Çalışmada yer alan psikolojik danışman adaylarının altmış üçü kadın, yedisi erkek öğrencidir.

Psikolojik danışman adayları dördüncü sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır. Psikolojik danışma ve rehberlik lisans programında 4. sınıf seçmeli dersi "Yaşlılarla PDR" dersi kapsamında öğrencilerle Ankara merkezde bulunan bir yaşlı bakım ve huzurevi gözlem gezisi yapılmış ve sonrasında öğrencilere araştırma soruları sorulmuştur.

5. BULGULAR VE SONUÇ

Psikolojik danışman adaylarının yaşlılık ve yaşlılara yönelik psiko sosyal hizmetlere yönelik görüşlerini incelemeyi amaçlayan bu çalışmadan elde edilen sonuçlar şu şekilde özetlenebilir:

1. Psikolojik danışman adaylarının "yaşlanma" konusuna ilişkin görüşleri incelendiğinde katılımcıların tamamı yaşlılığa yönelik olumlu görüş bildirmişlerdir (70).

Katılımcıların tamamı yaşlılığı "Hayatı ve yaşananların sorgulandığı" (70), "Bilgi birikiminin ve deneyimlerin en fazla olduğu" (70), "Boş zamanın arttığı ve bunu değerlendirme olanağının bulunduğu" (70), "Yaşamdaki döngünün son evresi" (70) ve "Olgunluk" (70) dönemi olarak açıklamışlardır.

2. Araştırmanın diğer sorusu "yaşlılık döneminde yaşlıların yaşadıkları sorunların ne olduğuna dair" psikolojik danışman adaylarının çoğunluğu aşağıdaki görüşleri belirtmişlerdir:

- ✓ Sağlık sorunları (70)
- ✓ Yaşam rollerinin kaybı (68),
- ✓ İletişimsizlik (67),
- ✓ Yalnızlık (65),
- ✓ Yeni döneme uyum sağlamada sorun yaşama (70),
- ✓ Bitirilmemiş işlerin olması (60),
- ✓ Kuşaklar arası çatışma (60),
- ✓ Beslenme (65),
- ✓ Kişisel bakım ve hijyen (65),
- ✓ Sosyal izolasyon (60) ve
- ✓ Yakınlarına duyulan özlem (60)
- ✓ Ölüm korkusu (30)

3. Araştırmanın diğer sorusu olan "kurumlarda yaşlılara yönelik hangi hizmetlere öncelik verilmesi gerekir" sorusuna verilen cevaplar:

Katılımcıların hemen hemen tamamı yaşlılara sunulacak hizmetlerde özellikle

- ✓ sosyal içerikli koruyucu önlemlere yer verilmesi (68);
- ✓ eğitim alma / verme hareketlerine katılımlarını sağlama (66) ,
- ✓ yaşlıların sosyal hayata katılımlarını destekleme (63),
- ✓ kendilerini çeşitli alanlarda geliştirmelerine destek olma ve üretkenliklerini sürdürebilmelerine ortam hazırlama (60) şeklinde görüş bildirmişlerdir.

4. Araştırmanın son sorusu “mezuniyet sonrası yaşlılarla psikolojik danışma alanında psikolojik danışman olarak görev almak isteyip istemedikleri” konusunda katılımcıların çoğunluğu olumlu görüş belirtmişlerdir.

Katılımcıların çoğunluğu mezuniyet sonrası yaşlılarla psikolojik danışma alanında psikolojik danışman olarak görev almak istediklerini belirtmişlerdir (68).

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre psikolojik danışman adaylarının yaşlılığa yönelik görüşlerinin çoğunlukla olumlu olduğu görülmektedir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre psikolojik danışman adaylarının yaşlılığa yönelik görüşlerinin çoğunlukla olumlu olduğu görülmektedir. Literatürde de benzer sonuçlara ulaşılmıştır (Çilingir ve ark. (2017). Yılmaz ve Özkan (2010)’ın çalışmasında hemşirelik öğrencilerinin yaşlılığa ilişkin olumlu tutuma sahip oldukları bulunmuştur. Buna karşılık Antalya’da 300 öğrenci ile yürütülen bir araştırmada gençlerin yaşlılara olumsuz gözle baktıklarını, kırsal alanda yetişen Ziraat fakültesi öğrencilerinin kentsel alana göre yaşlılara karşı olumlu tutumlara sahip oldukları, tıp, hemşirelik öğrencilerinin ise daha olumsuz görüş ve tutumlar içinde oldukları saptanmıştır (Tufan,2007). Tüm dünyada yaşlılara ve yaşlanmaya karşı gelişen olumsuz görüş ve tutumlar çok önemli bir sorundur.

Araştırmadan elde edilen diğer bir sonuçta psikolojik danışman adayları “yaşlılık döneminde yaşlıların yaşadıkları sorunların en çok sağlık sorunları, yaşam rollerinin kaybı, iletişimsizlik, yalnızlık, yeni döneme uyum sağlamada sorun yaşama, bitirilmemiş işlerin olması, kuşaklar arası çatışma, beslenme, kişisel bakım ve hijyen, sosyal izolasyon, yakınlarına duyulan özlem ve ölüm korkusu olarak belirtmişlerdir. Literatürde benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Karaağaç, Bayık-Temel, Yıldırım (2019) tarafından yapılan araştırmada yaşlılıkta görülebilecek sorunlar arasında gençler en çok hastalık (%75), daha az oranda sosyal (%15,8) ve ekonomik (%8,3) sorunlar yaşadıklarını bildirmişlerdir. Sağlık durumu yaşlının yaşamının her yönünü etkilemektedir. Yaşlılık döneminde daha fazla kronik hastalık yaşandığından yaşlının yaşam memnuniyeti ve yaşam kalitesi olumsuz etkilemektedir.

Araştırmanın diğer bir sonucuna göre psikolojik danışman adayları kurumlarda yaşlılara yönelik sunulacak hizmetlerde özellikle sosyal içerikli koruyucu önlemlere yer verilmesi, eğitim alma / verme hareketlerine katılımlarını sağlama, yaşlıların sosyal hayata katılımlarını destekleme, kendilerini çeşitli alanlarda geliştirmelerine destek olma ve üretkenliklerini sürdürebilmelerine ortam hazırlama şeklinde görüş belirtmişlerdir.

Araştırmadan elde edilen diğer bir sonuca göre psikolojik danışman adaylarının tamamı mezuniyet sonrası yaşlılarla psikolojik danışma alanında psikolojik danışman olarak görev almak istedikleri yönünde görüş belirtmişlerdir. Çalışmadan elde edilen bu önemli bulgu, literatür ile paralellik göstermektedir. Bu araştırmada psikolojik danışman adaylarının tamamının mezuniyet sonrası yaşlı grubu ile çalışmak istedikleri bulunmuştur. Bu konuda yapılan bazı çalışmalarda farklı bölüm öğrencilerinin mezuniyet sonrası yaşlı grupla çalışmak istedikleri (Kulakçı, 2010; Pan ve ark., 2009; Şenol Çelik ve ark.,2010), bazı çalışmalarda ise geriatrinin öğrenciler tarafından mezuniyet sonrası çok fazla istenilmeyen bir alan olduğu bulunmuştur (Goldenberg ve Iwasiw, 1990; Happell ve Broker, 2001; Hweidi ve Al-Obeisat, 2006; Adıbelli ve ark. 2013).

Psikolojik danışman adaylarının görüşleri ve literatür taramasına göre; ülkemizde yaşlıların sosyal ve psikolojik yönden geliştirilmesi için psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin artırılması gerekmektedir.

Bugün yaşlıların karşılaştıkları sorunlar çok çeşitlidir. Bu nedenle yaşlılık sorunlarının çözümünde sağlığı geliştirici, koruyucu, tedavi edici ve rehabilite edici hizmetlerin bir arada düşünülmesi gerekir.

Yaşlıların sosyal ve psikolojik yönden geliştirilmesi için psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin artırılması gerekmektedir. Hızla artan yaşlı nüfusu ve bu döneme ait önemli stress faktörleri olan biyo-psiko-sosyal boyutlu sorunlar psikolojik danışma ve rehberlik alanı için yeni bir danışan kitlesine dikkati çekmektedir.

Yetişkinlerin yaşlılığa hazırlanması, yaşlının yaşadığı sorunlarla başa çıkması, yaşlı bakımı çalışanları ve aile bireylerinin desteklenmesi ve güçlendirilmesi, yaşlıların toplumla uyum içinde yaşamalarını kolaylaştıracaktır. Böylece yaşlı bireylerin daha verimli toplumsal roller benimsemesi ve ileriki yaşlara uyumlu bir geçiş yapmaları daha kolay olacaktır. Ayrıca toplumdaki bireylerin yaşlılara yönelik farkındalığı artırılabilir.

etkinlikler düzenlenebilir Yaşlılara sunulan psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinde yaşlılara bireysel ve grupla psikolojik danışma verilebileceği gibi; gençlerle yaşlıları bir araya getiren çalışmalar, yaşlıların hobi alanlarını kullanmasının sağlanması, kariyer plânlamalarının gözden geçirilmesi gibi rehberlik etkinliklerine de yer verilebilir.

Türkiye’de yaşlıya yönelik psikolojik danışma hizmetlerinin yaygınlaştırılmasında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşlarının rolü büyüktür. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’na bağlı yaşlıya hizmet veren kurumlarda rehberlik ve psikolojik danışmanlık uygulamalarına yer ve zaman ayrılması ile bu kurumlarda psikolojik danışmanların görevlendirilmesinin yaşlıların ruh sağlığı gelişimleri açısından faydalı olacağı söylenebilir.

Ülkemizde psikolojik danışma ve rehberlik alanı ve çalışanlarının hem günümüzde hem de gelecek artan talebe etkin biçimde yanıt verebilmesi açısından, yaşlı danışan gruplarına yönelik araştırma ve uygulamaların artırılması önerilebilir.

Ayrıca üniversite öğrencilerinin yaşlılığa ilişkin görüşlerini araştıran çalışmalara bakıldığında çoğunun sağlık hizmetleri bölümü öğrencileri üzerine yapıldığı görülmektedir. Bu konudaki çalışmaların diğer bölümleri de kapsamında yarar vardır.

Bu araştırmayla ilgili olarak düzenli aralıklarla üniversite öğrencilerinin yaşlı bireylere ilişkin görüş ve tutumlarının değerlendirilmesi, üniversite öğrencilerine, yaşlı bireylerin fiziksel, duygusal ve psikolojik yönlerine ilişkin eğitimlerin planlanması, uygulanması ve bu eğitimlerin yaygınlaştırılması, üniversitelerde sosyal sorumluluk projelerinin içinde mutlaka yaşlı bireylere yönelik faaliyetlerin yer alması ve üniversitenin bulunduğu şehirdeki huzurevine gezilerin yapılması gibi aktiviteler önerilebilir.

Yaşlılara karşı olumlu tutumun artırılması ve sürekliliğin sağlanması için, ailelerin çocuk yaştan itibaren örnek davranışta bulunması, anaokulundan itibaren değerler eğitiminde konuya yer verilmesi yararlı olabilir.

KAYNAKLAR

Adıbelli,D., Türkoğlu,N. Ve Kılıç,N.(2013). Öğrenci Hemşirelerin Yaşlılığa İlişkin Görüşleri ve Yaşlılara Karşı Tutumları. DEUHYO ED ,6 (1), 2-8.

Akdemir, N. Çınar, F.İ. & Görgülü, Ü. (2007).Yaşlıların algılanması ve yaşlı ayrımcılığı. Turkish Journal of Geriatrics, 10, 215-22.

Altay, B. ve Aydın, T. (2014). Hemşirelik Öğrencilerinin Yaşlı Ayrımcılığına İlişkin Tutumlarının Değerlendirilmesi, Evaluation of the Attitudes of Nursing Students towards Ageism. *Hemşirelikte Eğitim Ve Araştırma Dergisi*;12 (1): 11-18 Doi:10.5222/Head.2015.011

Buz, S. (2015). Yaşlı bireylere yönelik yaş ayrımcılığı. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(53), 268- 278.

Can, G. (2012). Kişilik gelişimi. B. Yeşilyaprak, (Ed.), Eğitim psikolojisi. Gelişim-öğrenme-öğretim (9. baskı.) içinde (125-163).Ankara: Pegem Akademi

Can ve ark., (2019). Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Yaşlıbakımı Bölümünde

Okuyan Öğrencilerin Yaşlılara Yönelik Tutumlarının Belirlenmesi. Determination of Attitudes of Vocational School of Health Services Elderly Care Department Students towards Elderly, *Türkiye Biyoetik Dergisi*, Vol. 6, No. 1, 13-25

Cangöz, B., (2002), İleri Yaşlılar İle Genç Yetişkinlerde Kodlama Düzeyinin Örtük ve Açık Bellek Üzerindeki Etkisi, *Geriatrici (Turkish Journal of Geriatrics)*, Cilt:5, Sayı:4, s.125- 131.

Cangöz,B. (2009), Yaşlılıkta Bilişsel ve Psikolojik Değişim, http://www.ekutuphane.teb.org.tr/pdf/tebakademi/geriatri_2009/19.pdf

Ceylan, H. (2015). Yaşlılık ve Refah Devleti. İstanbul: Açılım Yayınları

Corey, G. (2008). Psikolojik danışma, psikoterapi kuram ve uygulamaları. (T. Ergene, Çev.). Ankara: Mentis Yayıncılık. (Orijinal çalışma basım tarihi 2005).

Cornett, S., (2011), Teaching The Elderly, Ders notları ve e-mail discussions, <http://lincs.ed.gov/pipermail/healthliteracy/2009/003365.html>.

- Çelebi, Ç.D. ve Yukay Yüksel,M.(2014). Yaşlılık ve Yaşlılara Sunulan Psikolojik Danışma ve Rehberlik Uygulamalarına Bir Bakış. Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi, 4 (2), 175-202
- Çilingir, D., Bulut, E. & Hindistan, S. (2017). Hemşirelik bölümü öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları. Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi, 10(3),137-143.
- Danış, M. Z. (2008). Community based care understanding and social services: a care model proposal from Turkey. Turkish Journal of Geriatrics, 11(2), 94-105.
- Danış, M.Z., (2011). Yaşlılık, Yoksulluk ve Yalnızlık, http://www.gebam.hacettepe.edu.tr/sosyal_boyut/yaslilik_yoksuluk_yanlizlik.pdf.
- Danış, M.Z.,Kara,H.Z.,Çolak,F.,Kırpık,Z. ve Ayyıldız,A.(2015). Sosyal Hizmet Ve Hemşirelik Bölümü Öğrencilerinin Yaşlılara Yönelik Tutumları, *Tarih Okulu Dergisi (TOD), Journal of History School (JOHS)*, Aralık Yıl 8, Sayı XXIV, ss. 539-559. DOI No:<http://dx.doi.org/10.14225/Joh820>
- Diñer Y, Usta E, ve Bulduk S.(2016). Üniversite öğrencileri gözüyle yaşlılık nasıl algılanıyor? *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*. 9:26-38.
- Duyan, V. ve Gelbal, S. (2013) Yaşlılara Yönelik Tutum Ölçeği'nin bir grup üniversite öğrencisi üzerinde Türkçeye uyarlama çalışması. Turkish Journal of Geriatrics, 16 (2), 202 – 209.
- Ercan,L.(2019). Ünite 10 : Son Yetişkinlik (Yaşlılık) Dönemi.F.Diñ-Yurtal(Ed.).Yaşam boyu Gelişim,Nobel Yayınları,Ankara.
- Ersanlı, E. (2008). Yaşlıya bakım hizmetleri. K. Ersanlı ve M. Kalkan, (Ed.), Psikolojik, sosyal ve bedensel açıdan yaşlılık içinde (184-191). Ankara: Pegem Akademi.
- Gallagher S, Bennett KM, Halford JC.(2006). A Comparison of acute and longterm health-care personnel's attitudes towards older adults. Int J Nurs Prac ;12:273-9. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1440-172X.2006.00582.x>
- Gladding, S. T. (2013). Psikolojik danışma. Kapsamlı bir meslek. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Goldenberg, D., & Iwasiw, C.L. (1990). Professional socialisation of students as an outcome of a senior clinical preceptorship experience. Nurse Education Today, 13, 13-15
- Happell, B., & Broker, J. (2001). Who will look after my grandmother? Attitudes of student nurses toward the care of older adults. Journal of Gerontological Nursing, 27(12), 12-17
- Hweidi, I.M., & Al-Obeisat, S.M. (2006). Jordanian nursing students' attitudes toward the elderly. Nurse Education Today, 26(1), 23-30.
- İlgar, H. L. (2008). Yaşlılık Dönemi Sosyal Özellikleri ve Serbest Zaman Etkinlikleri. Psikolojik, Sosyal ve Bedensel Açısından Yaşlılık, (ed.Kurtman Ersanlı ve Melek Kalkan), Ankara: Pegem Akademi Yayınları: 63-97.
- Kaçan,H., Dibekli,E. ve Akkan,K.(2018). Toplumda Yaşayan Bireylerin Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Düzeylerinin İncelenmesi. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi (YSAD) Elderly Issues Research Journal (EIRJ)*11(2): 8-15, ISSN 1308-5816 <http://dergipark.gov.tr/yasad>
- Kalınkara, V. (2016). Temel Gerontoloji Yaşlılık Bilimi (s.7-8). Ankara: Nobel Yayınları.
- Kalkan, M. (2008). Yaşlılık: Tanımı, Sınıflandırılması ve Genel Bilgiler. Kurtman Ersanlı-Melek Kalkan (Ed.), Psikolojik, Sosyal ve Bedensel Açısından Yaşlılık (s.1-2). Ankara: Pegem Yayınları.
- Karaağaç,G.,Bayık Temel,A. Ve Yıldırım,G.Y.(2019). Gençlerin yaşlılığa ilişkin görüş ve düşüncelerinin incelenmesi. Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi (YSAD)Elderly Issues Research Journal (EIRJ)12(1), 32-41, ISSN1308-5816 .<http://dergipark.gov.tr/yasad>
- Kılıççı, Y. (1988). Yaşlılığın uyum sorunları. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, III: 41-45.
- Komşu, U.C.(2014). Yaşlılık, Yaşlı Nüfusun Sorunları Ve Yetişkin Eğitimi, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 2, Sayı: 1, Mart 2014, s. 370-389 .
- Köse G, Ayhan H, Taştan S, İyigün E, Sevgi Hatipoğlu S, Han AÇ C.(2015).Sağlık alanında farklı bölümlerde öğrenim gören öğrencilerin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarının belirlenmesi. *Gülhane Tıp Derg.*;57:145-151.

- Kulakçı, H. (2010). Hemşirelik Lisans Programı Birinci ve Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Yaşlılık ve Yaşlanmaya İlişkin Düşüncelerinin ve Görüşlerinin Değerlendirilmesi. *DEUHYO ED*, 3(1), 15-22.
- Küçük, L. (2016). Yaşlı ayrımcılığı. *Türkiye Klinikleri J Psichiatri Nurs-Special Topics*, 2(1), 60-66
- McLafferty L, Morrison F. (2004). Attitude towards hospitalized older adults. *J Adv Nurs.*;47:446-53. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1365-2648.2004.03122.x>
- Moyle W.(2003). Nursing students perceptions of older people continuing society's myths. *Australia's J Adv Nurs.*;20:15-21.
- Myers, J. (1995). From "forgotten and ignored" to standards and certification: Gerontological Asia's next challenge: Caring. *Journal of Counseling and Development*, 74(2), 143-149.
- Palmore, EB. (2003). Ageism comes of age. *The Gerontologist*. 43(3):418-420. Erişim: <https://academic.oup.com/gerontologist/article/43/3/418/901195>.
- Pan, I.J., Edwards, H., & Chang, A. (2009). Taiwanese Nursing Students' Attitudes Toward Older People. *Journal of Gerontological Nursing*, 25, 1-6.
- Pekcan, H. (2000), "Yaşlılık", Antropoloji ve Yaşlılık Prof. Dr. Vedia Emiroğlu'na Armağan, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Yayını, Ankara.
- Öz, F. (2002). Yaşamın Son Evresi: Yaşlılık Psikososyal Açıdan Gözden Geçirme. *Kriz Dergisi*, 10 (2) , 17-28 . DOI: 10.1501/Kriz_0000000185
- Özdemir Ö, Bilgili N. Sağlık hizmetlerinde yaşlı ayrımcılığı. *Gülhane Tıp Dergisi*. 2014;56:128-131.
- Siviş, R. (2007). Anımsama terapisi ve ileri yaştaki yetişkinlerle grupla psikolojik danışmadaki yeri. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(28), 129-138.
- Şenol Çelik, S., Kapucu, S., Tuna, Z., & Akkuş, Y. (2010). Views and attitudes of nursing students toward ageing and older patients. *Australian Journal of Advanced Nursing*, 27(4), 24-30.
- Siviş, R. Ve Demir, A. (2004). Küresel Yaşlanma ve Türkiye'de Yaşlılarla Psikolojik Danışma ve Rehberlik (Vol. 3, pp. 43-48). Vol. 3, pp. 43-48. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*.
- Tatar, M. (2002). Geriatri Merkezlerinin Örgütlenmesi, Geriatri, YG. Kutsal (Ed), Hacettepe Üniversitesi Geriatrik Bilimler Araştırma ve Uygulama Merkezi-281-287
- Tufan, İ. (2016). Antik Çağdan Günümüze Yaşlılık ve Yaşlanma. İstanbul: Nobel Yayınları.
- TÜİK (2015). Türkiye İstatistik Kurumu Haber Bülteni <http://www.tuik.gov.tr>
- TÜİK (2018). İstatistiklerle Yaşlılar. Bkz. <https://eyh.aile.gov.tr/yaslilik-genel-bakis>, Erişim tarihi, 02.10.2020.
- Ucun, Y., Mersin, S. Ve Öksüz, E. (2015). Gençlerin Yaşlı Bireylere Karşı Tutumu, Attitudes Towards Elderly Of Youngs, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, The Journal of International Social Research, Cilt: 8 Sayı: 37 Volume: 8 Issue: 37 Nisan www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581
- Vefikuluçay, D., (2008). Üniversitede Öğrenim Gören Öğrencilerin Yaşlı Ayrımcılığına İlişkin Tutumları. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Doğum ve Kadın Hastalıkları Hemşireliği, Doktora Tezi, Ankara.
- Yazıcıoğlu, S. (2010). Ege yaşlı hizmet merkezinde verilecek sosyal hizmetin kuramsal ve yasal dayanağı. Akademik Geriatri 2010 Kongresi'nde sunulan bildiri. Akademik Geriatri Derneği, Magosa, 26-30 Mayıs.
- Yelboğa, N. (2020). Üniversite Öğrencilerinin Yaşlılık Algısı: Borçka Acarlar Myo Örneği The Perception Of University Students In Elderly: Borçka Acarlar Myo Sample, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research Cilt: 13 Sayı: 70 Nisan 2020 & Volume: 13 Issue: 70, April 2020
- Yerli, G. (2017). Yaşlılık Dönemi Özellikleri Ve Yaşlılara Yönelik Sosyal Hizmetler. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi . The Journal of International Social Research Cilt: 10 Sayı: 52 , Volume: 10 Issue: 52 Ekim 2017 www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2017.1979>

- Yıldız, R., Ömeroğlu, G. ve Terim, N. (2017). Yaşlı Penceresinden Yaşlı Ayrımcılığı: Bursa ve Yalova Örneği. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (AEÜSBED)*, III/2: 313-329.
- Yılmaz, E. & Özkan, S. (2010). Hemşirelik öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*, 3(2), 36-51.